

Kohalike omavalitsuste valimisprogramm 2021

Sisukord

Tugev ja avatud omavalitsus	4
Võrdsed võimalused.....	6
Kool kogukonna keskmes	8
Hoitud elukeskkond.....	10
Võimestatud ettevõtlus.....	12
Hästi ühendatud maapiirkond	13
Võimalus luua ja kogeda	14
Tervena elatud aastad	16
Väärikas vananemine.....	17
Avatus koostööle.....	18
Turvalisus läbi koostöö	19

Eesti on meie kodu ja me oleme uhked selle üle, mida oleme saavutanud 30-aastase iseseisvusaja jooksul. Tugeva ja hooliva riigi teevad võimalikuks tugevad ja hoolivad kogukonnad. Turvaline ja avatud kogukond oskab väärtustada kõigi arvamust ja arvestada iga liikme vajadustega. Tahame, et igas Eestimaa linnas ja vallas oleks iga Eestimaa inimene kaasatud kohaliku elu arendamisse ning et igaüks võiks olla meiega koos uhke oma kodu ja oma riigi üle.

Seisame kohalikes omavalitsustes selle eest, et kindlustada võrdsed võimalused kõigile, sõltumata rahvusest, rassist, nahavärvist, soost, keelest, päritolust, usutunnistusest, seksuaalsest sättumusest ja erivajadustest. Ainult selliselt saame pöörata tagasi ebavõrdsuse kasvu Eestis, olgu selle põhjuseks palgalõhe, ebapiisav toetus omastehoolajatele või hariduslik ebavõrdsus. Just hooliv omavalitsus ja tugev kogukond on aluseks omanäoliste piirkondade arengule, mille hästi ligipääsetavad tõmbekeskused tasakaalustavad Eesti ebaühtlast arengut.

Omavalitsustel on lisaks kogukonna käekäigule oluline roll ka globaalse ulatusega teemade käsitlemisel ja lahendamisel. Nii pöörame suurt tähelepanu kliimakriisi kohalikele lahendustele, keskkonnahoiule ja elurikkuse tagamisele. Tegeleme omavalitsustes koroonaviiruse põhjustatud ebavõrdsuse ja vaimse tervise probleemidega. Valitsemises oleme demokraatlikud ja läbipaistvad nagu on sobilik Euroopa Liidu ja NATO liikmesriigi omavalitsustele.

Nende arusaamade elluviimiseks astume kohalikku omavalitsust ja riiki juhtides järgmistes peatükkides toodud sammud.

Tugev ja avatud omavalitsus

Omavalitsuste koostöö on prioriteet

Omavalitsusi tuleb julgustada ühiste huvide elluviimiseks rohkem koostööd tegema transpordi, hariduse, ruumilise planeerimise ja muudes valdkondades. Peame Eesti kõige suuremaks arengujõuks omavalitsuste ülest regionaalset koostööd.

- Arvestame ühistranspordikorralduses ja haridusteenustes inimeste tegelike liikumistrajektooriga, mis ületavad tihti omavalitsuste piire, ja jätkame omavalitsuste koostöös ühistranspordivõrkude ühildamist.
- Toetame riiklikult maakondlikke ja regionaalseid koostöökogusid ja algatusi, mis loovad ja kinnistavad geograafilistest, majanduslikest ja inimeste enesemääratlusest tulenevaid regionaalseid eripärasid.

Kohalik hääl loeb

Peame oluliseks omavalitsuste edasist liitumist tõmbekeskuste järgi ja tagame läbi külavanemate, osavaldade ja õiglaste valimisringkondade, et kõik omavalitsuse asumid oleks võrdselt esindatud ka liitumise järgselt.

- Vaatame liitunud omavalitsustes üle ja tugevdame osavaldade rolli, anname külavanematele sõna volikogudes.
- Toetame riiklikult omavalitsuste liitumist tegelike tõmbekeskuste baasil eraldi rahaliste vahenditega.

Toetuste üle otsustab kogukond

Riiklike ja Euroopa Liidu toetuste jagamisel kohaliku arengu projektidesse tuleb usaldada senisest enam kohalike endi kompetentsi.

- Kaasame kogukondi ja kohalikke ettevõtjaid maakasutuse, metsanduse, maavarade ja põllumajandusega seotud otsustesse, et tagada kogukonna huvide esindatus ja pikaajaline ühine arusaam õiglasest üleminekust igas regioonis.
- Rakendame koostöös riigiga LEADER-programmi põhimõtteid ka teiste sektorite toetusprogrammides ja vähendame maapiirkondades omaosaluse määra.

Toetame tänapäevast elukorraldust

Elukohalik on muutunud paindlikuks, suurenenud on liikuvus kõigis vanusegruppides. Kohaliku omavalitsuse ja riigi koostöös saame tagada maksude õiglasel laekumise ja toetada inimeste paindlikku elukohalikut, loomata sellega uut ebavõrdsust regioonide vahel.

- Arvestame inimeste tänapäevast liikuvat elukorraldust nii tööalaselt kui elukohalikul ning vaatame sellest lähtuvalt koos riigiga üle ja muudame paindlikumaks kohalikele omavalitsusele laekuva tulumaksuosa arvestamise põhimõtted.

- Jätkame ja laiendame üürimajade programmi, et võimaldada taskukohane kodu nii noortele peredele kui eakatele.

Võrdsed võimalused

Naiste hääl saab kuuldavaks

Naised moodustavad poole inimkonnast ja nende esindatus kohaliku omavalitsuse tasandil on oluline ja vajalik võrdsema ühiskonna arengus.

- Töötame selle nimel, et naised oleksid meie valimisnimekirjades ja kohaliku omavalitsuse juhtide seas esindatud võrdselt meestega.
- Jätkame tööd naiste tööhõive parandamiseks ja Euroopa suurima palgalõhe vähendamiseks näiteks palkade läbipaistvuse soodustamisega ja paremate tingimuste loomisega töö- ja pereelu ühendamiseks.

Kaasame noori ja eakaid

Nii noorte kui eakate kaasa rääkimine kohaliku elu korraldamisel loob parema elukeskkonna meile kõigile ning aitab muuta kogukonna hääle tugevamaks. Nende sihtgruppidega töötamiseks peame aga astuma välja oma harjumuspärastest asjaajamise tavadest.

- Töötame välja noorte kaasamiseks vajalikud platvormid ning toetame ühiskonnaõpetuse mitmekesistamist ja aktiivsete kodanike kasvamist.
- Loomeme noortele turvalise elu- ja õpikeskkonna, tagades igale koolinoorele psühholoogi vastuvõtu ning tugevama koostöö politsei ja noortega töötavate spetsialistide vahel.
- Moodustame volikogude juurde eakate volikogud, millel on kohaliku omavalitsuse volikogu tööd nõustav roll.
- Vaatame koos eakatega ja erivajadusega inimestega üle senised ning loome uusi innovatiivseid digilahendusi ühiskondlikus elus ja töös osalemiseks. Kus oskusi napib, õpetame juurde arvutitarkust ja tagame nõustamise teenuste kasutamisel.

Erivajadused ei ole takistus

Iga inimene on väärtuslik. Loomeme võimalused igaühele rakendada täiel määral oma töövõime ja ühiskondlikus elus osalemise soovi. Individuaalsete erivajadustega arvestamine on võrdse ja sidusa ühiskonna toimimise vältimatu eeldus. Mida enam märkame ja toetame erivajadusega kaaslast, seda suurema panuse saavad nad anda meie kogukonna arendamisele.

- Arendame omavalitsustes erivajadustega elanike osalemise ja vaba aja veetmise võimalusi läbi kogemusnõustamise ning eneseabi programmide, aga ka laiemalt ligipääsetava linnakeskkonna kujundamise kaudu.
- Pakume lapsevanemate teadlikkuse tõstmiseks koolitusi, erinevaid koostöövorme, vajadusel ka nõustamist ja psühholoogilist tuge.
- Märkame koroonakriisis võimendunud vaimse tervise probleeme ja parandame vaimse tervise tugiteenuste kättesaadavust, laiendame koduhooldusteenust erivajadustega laste peredele.

- Suurendame rahalist toetust peredele, kes hooldavad kodus keskmise või raske puudega pereliiget ning arvestame kõigi toetuste puhul tegelikku vajadust.
- Riigi ja omavalitsuste koostöös toetame eesti viipekeele kursuste korraldamist.
- Rajame koos riigiga peretüüpi keskusi neile kogukonna liikmetele, kes vajavad ööpäevaringset erihoolekandeteenust. Suur hooldusvajadus ei saa olla põhjuseks kogukonnast kõrvale jätmiseks.

Kool kogukonna keskmes

Haridusruum on avatud

Õppimine on elukestev protsess, mis ei leia aset vaid klassiruumis. Iga kogukond on kõige pädevam otsustama, kuidas teha koostööd erinevate mälu- ja kultuuriasutustega, ühildada klassitunde huvihariduse, loovtegevuste või õuesõppega ning luua kodukohas õppimist soodustav funktsionaalne avalik ruum. Teeme koostöös kogukonnaga läbimõeldud otsused haridusvõrgu kohta, tähtsustame esimestel haridusastmetel kodukohalähedust ja tagame turvalise õpikeskkonna kõigile.

- Toetame kogukonnast lähtuvaid ning valdkondade üleseid õppimisvõimalusi laiendavaid haridusuuendusele ja loovuse arendamisele suunatud projekte nii koolides kui lasteaedades ja noortekeskustes.
- Toetame õppekava osana ekskursioone ja külastusi nii kultuuri- ja mäluasutustesse kui ettevõtetesse, aga ka tippspetsialistide toomist kooli ning paindlike võimaluste loomist headele õpetajate oskuste rakendamiseks üle omavalitsuse piiride.
- Tähtsustame laste ja noorte liikumisharjumuste kujundamist, suurendame koolides liikumisvahetundide ning lasteaedades, koolides ja noortekeskustes õuesõppe osakaalu.
- Tugevdame vaimse tervise alase abi pakkumist ning kiusamise ennetustöö võimalusi haridusasutustes.

Õppekorraldus lähtub õppija vajadustest

Kogukonnapõhine, ealisi ja teisi erisusi, huve ning võimeid arvestav individuaalsetel õpiradadel põhinev hariduskorraldus ühendab õppetöö koolis või lasteaias ja väljaspool seda. Oma õpitee kujundamine annab kogemuse hilisemaks enesejuhtimiseks ja õpirütmi ning -harjumuse arenemiseks.

- Võtame koos riigiga suuna tasuta alusharidusele lasteaias kohatasu kaotamise läbi. Haridus peab olema kvaliteetne, kättesaadav ja õppija eripärasid arvestav igale Eestimaa lapsele haridustee algusest alates sõltumata tema võimetest ja pere võimalustest.
- Valmistame ette ning suuname lasteaedadesse enam tugispetsialiste ja HEV koordinaatoreid. Tasustame juhtumikorraldajate töö. Loome kogukonna vajadustest lähtuvalt erirühmasid.
- Seame sihiks, et arendavad valikained kuuluvad haridustee juurde kooliastmest sõltumata ning võimaldavad paindlikumat ajakasutust ja sisukamat koostööd õppija ja mentorõpetaja vahel individuaalse õpiraja kujundamisel.
- Mõõdunud aasta distantsõppe kogemusest lähtuvalt loome ja arendame tehnoloogilisi lahendusi individuaalsete õpiradade rakendamiseks, et anda lastele rohkem õpivabadust ja enesejuhtimise kogemust.
- Innustame elukestvat õpet kui täiskasvanute toimetulekuviisi pidevalt muutavas ühiskonnas.

Loome hariduses võrdsed võimalused

Meie hulgas on palju lapsi, kes vajavad õppimisele keskendumisel suuremat tuge, samuti ka neid lapsi, kes vajavad lisategevusi oma ande arendamiseks. Selleks on vaja luua toimiv märkamis- ja tugivõrgustik. Kõik need põhimõtted peavad toimina üle Eesti igas koolis, et vältida regionaalsetest erinevustest tuleneva ebavõrdsuse süvenemist.

- Soodustame ja toetame lisatasuga individualiseeritud, väiksemates rühmades või lisatunde läbi viivaid õpetajaid, sh ka distantsõppe tingimustes. Otsime täiendavaid võimalusi abiõpetajate ametikohtade loomiseks nii kooli kui lasteaeda.
- Tagame eestikeelsetes koolides õppivatele muu kodukeelega lastele võimaluse õppida oma keelt emakeelena, toetame muu kodukeelega lastele täiendavat eesti keele ja kultuuri õpet.
- Korraldame omavalitsuste koostöös lasteaiakohad jagatud hooldusõiguse korral erinevates omavalitsustes selliselt, et esikohal on lapse vajadused, mitte omavalitsuse piirid.

Väärtustame haridustöötajaid

Teame, et just meie tublid ja tegusad inimesed on need, kes viivad Eesti elu edasi. Soovime väärtustada kõiki haridustöötajaid, õpilasi ja lapsevanemaid, kes moodustavad ühe suure hariduskogukonna.

- Töötame selle nimel, et vähendada õpetajate kontakttundide arvu. Toetame õpetajate vaimset ja füüsilist tervist: tasuta sportimisvõimalused, arengupäevad, tervisepäevad, nõustaja teenused, vaba semester enesetäiendamiseks.
- Panustame omavalitsuste hariduspoliitiliste pädevuste arendamisse. Loome kohalikul tasandil alustava õpetaja tugiprogrammid, pakkudes vajadusel tuge näiteks eluaseme soetamisel.
- Hindame kõrgelt koolide ja lasteaedade ning omavalitsuste koostööd lastevanematega läbi hoolekogu töö tugevdamise ja vanematekogu toetamise.

Hoitud elukeskkond

Teadlikkus on kõige alus

Keskkonnasõbralike valikute tegemiseks on vaja teadmisi nii üksikisikul, kogukonnal kui riigil, sest läbi teadmiste tekivad motivatsioon ja harjumused. Keskkonnaalane kommunikatsioon peab olema aus ja tõendus põhine ning tunnistama ka probleeme ja otsima koos kogukonnaga lahendusi parematele tegevusmudelitele üleminekul.

- Teavitame ja kaasame elanikke enam keskkonnaalastes küsimustes nagu prügisorteerimine, kaitsealused taimed ja loomad, igaühe looduskaitse, valgus- ja mürareostus, elurikkus põllumajanduses ja metsanduses.
- Korraldame Keskkonnaministeeriumi ja keskkonnaorganisatsioonide koostöös temaatilisi keskkonnakaitse päevi ning näeme koole ja lasteaedu oluliste partneritena keskkonnaalase teadlikkuse kasvuks kogu elanikkonna seas.
- Lihtsustame katusel asuvate päikeseparkide rajamiseks vajalikku bürokraatiat, nõustame kodanikke ja viime sisse lihtsustatud ehitusloa menetluse.

Keskkonnahoid on valik

Keskkonnahoidu saame mõjutada omavalitsuse tasemel valikutega toetades elurikkust soodustavaid põllumajandusvorme, eelistades kaugkütet ning ühisveevärki ja luues paremaid võimalusi jalgsi ja jalgrattaga liikumiseks.

- Loomme kohalikul tasandil võimaluse toetada neid põllumajandusettevõtteid, kelle tegevus soodustab elurikkust, seda näiteks mesinduses või karjakasvatuses, samuti metsanduses kestlike lahenduste kasutamisel. Käivitame programme põllumajandusest tuleva keskkonnareostuse vähendamiseks.
- Toetame liitumist keskkonnahoidlike kaugküttevõrkudega ning ühisveevärgiga, toiduraiskamise vähendamisele suunatud algatusi, toidujagamisvõrgustikke ja Toidupanka, samuti ringmajandust arendavaid ühinguid ja ettevõtmisi.
- Viime kõigi meie juhitud kohalike omavalitsuste oma elektritarbimise üle 100% roheenergiale ja nõustame kodanikke energiaühistute moodustamisel roheenergia tootmiseks ning energiavaesuse vähendamiseks.

Toome rohkem rohelist elukeskkonda

Puhkuseks ja kvaliteetseks vaba aja veetmiseks arendame hästi läbimõeldud rohealaid. Katkematu rohekoridoride võrgustik on vajalik ka loomade vabaks liikumiseks. Hea planeerimise ja vastutustundliku arengut silmas pidades saame luua paremad tingimused nii iseendale kui elusloodusele meie ümber.

- Loomme katkematud ühendused seniste pargi- ja metsaalade vahel ja tagame koostöös riigiga seaduse tasemel rohekoridoride sisseviimise omavalitsuste planeeringutesse.
- Rohealade planeerimisel lähtume tänapäevastest liigirikkust toetavatest põhimõtetest ja paneme suuremat rõhku lillemuru, rohttaimede ja põõsaste osakaalule haljasaladel.

- Linnades katsetame julgemalt ka ajutiste rahustatud liikluslahenduste või rohealade loomisega, võttes eeskujuks näiteks Tartu suvise Autovabaduse Puiestee.
- Kaitseme väärtuslikke maastikke, puhkemetsi ning töötame välja päikeseparkide rajamise keskkonnanõuded elurikkuse ja pärandmaastike säilimise tagamiseks.

Võimestatud ettevõtlus

Anname ettevõtjatele hoogu

Korras teed, hea internet, mõistlik asjaajamine, nõustamine ja ettevõtjate tunnustamine on vaid mõned näited sellest, kuidas tugev ja hästitoimiv omavalitsus saab aidata arendada ettevõtlust, luua töökohti ja sealtkaudu ka maksutulu kvaliteetsete teenuste pakkumiseks.

- Tagame transpordi- ja sideühendused, pakume kaugtöö võimalusi ning arendame kaugtöökeskusi. Kaugtöö osakaalu suurenemine annab rohkem võimalusi keskustest kaugemal paiknevatele omavalitsustele.
- Loomesilla ettevõtete ja kutseõppeasutuste vahele läbi töökohapõhise täiendõppe, õpipoisiõppe ja teiste tegelikest vajadustest lähtuvate ning praktilisi teadmisi väärtustavate koolitusmudelite.
- Julgustame ettevõtlikku ellusuhtumist, toetades ja nõustades õpilasfirmasid.

Omanäolisel ettevõtlusel on potentsiaali

Üleilmastumise tasakaaluks väärtustatakse järjest enam kohalikku, ehtsat ja kordumatut. Kohalikul eripäral tuginev ettevõtlus on alati teistest sammu võrra ees.

- Panustame loomemajanduse ja kultuuriekspordi arendamisse kohalikul tasandil, seda läbi ühistegevuse, loomemajade ja arengutoetuste.
- Hoiame turismi arendamisel fookuses omakultuuri väärtustamist, luues kohalikele kogukonnale ainuomaseid külastuskogemusi, mis toetavad majandust läbi mitme sektori.

Hääletame oma rahakotiga

Ettevõtja jaoks pole paremat toetust kui rahulolev klient. Tihti on väiketootjatel raske jõuda tarbijani ja omavalitsus oma koostöövõrgustikuga saab siinkohas olla vahendajaks ja võimaluste loojaks.

- Tagame hea kontakti kohalike tootjatega, kaasajastades turgude müügiplatsid ja letid, et kohalik ostja saaks soetada ehtsat värsket talutoodangut.
- Arendame ja toetame nutilahendusi, mis viivad tootjad ning tarbijad nõudluspõhiselt kokku ja aitavad kaasa väiketootjate võrgustike arendamisele.

Hästi ühendatud maapiirkond

Juhe jõuab igasse maakodusse

Elektri- ja internetiühendused peavad olema kättesaadavad igas maakodus mõistliku hinna eest. Elukohavalik ei tohi jääda taristu puudumise taha, ainult nii saame tagada Eesti tasakaalustatud arengu ja hoida elu maapiirkondades.

- Toetame koostöös riigiga nn „viimase miili“ kiire interneti lahenduste väljaehitamist või raadioühendusi seal, kus valguskaabli vedamine ei ole mõistlik. Internetipõhise kaugtöö võimalus aitab vähendada sundliikumist ja annab kokkuhoiu ajas ning muudes ressurssides.
- Tagame maapiirkondades õiglased liitumistasud ja elektriühenduste varustuskindluse kas läbi töökindla jaotusvõrgu või kohaliku energiasalvestuse. Elekter peab tulema seinast igas Eesti majapidamises igal ajahetkel iga ilmaga.

Teeme teed ja kodud korda

Teed on maapiirkonna üks olulisemaid taristuobjekte, mille korrashoiust sõltub võimalus pääseda tööle, kooli ja poodi. Teid vajavad nii päästeteenus kui ühistransport, hea teedevõrguta ei arene kohalik ettevõtlus.

- Tagame kohalike teede hoolduse põhimõttel „kus tuled põlevad, on tee lahti“. Ettevõtjatega arutame täiendavalt läbi nende vajadused transporditaristule.
- Suurendame koostöös riigiga hajaasustuse programmi vahendeid vähemalt kahekordseks. Kaalume ka hajaasustuse programmi vahendite kasutamist kodude korrastamiseks koostöös kohaliku omavalitsuse, riigi ja omaniku vahel.

Head teenused maal kättesaadavaks

Kõik peamised teenused peavad maakohas olema kättesaadavad tõmbekeskusega võrdsetel tingimustel. Vajadusel aitame ka eluasemelaenu käendamisel. Nii saavad noored pered kolida linnast maale elama, mitte vaid suvitama.

- Tagame koostöös riigiga pääste ja kiirabi kättesaadavuse maapiirkondades, toetame maakoole, soodustame maapiirkondades töökohtade loomist.
- Teeme maapiirkondade ühistranspordivõrgustiku kiireks ja mugavaks, ehitame enam asulalähedasi kergliiklusteid ja kasutame enam nõudetranspordi võimalusi, et kõik vajalikud sõidud saaksid tehtud mugavalt ja kiirelt.

Võimalus luua ja kogeda

Kultuur võrsub kogukonnast

Hea kultuurikogemus algab kodu lähedalt ja on tarbimisele orienteerituse asemel võimestav ja kaasav. Oskust tunda ära, hoida ja arendada kohalikke väärtusi tuleb julgustada läbi kogukonnaseltside, erinevate stipendiumide, rahvakultuuri traditsioonide või pöörates tähelepanu kogukonnale olulistele paikadele ja hoonetele.

- Toetame rahvamajade ja asumi- ning külaseltside tegevust, mis pakuvad võimalusi kultuuriloomeks ja selles osalemiseks ning väärtustavad just kohalikku kultuuripärandit, kultuurimälu ja kultuurikandjaid.
- Loomevabaduse tagamiseks arendame madala läve loomemajasid ja vabaateljeesid ning tagame professionaale koondavate ühingute tegevuse jätkusuutlikkuse.
- Tagame üldrahvalike kultuuritraditsioonide jätkusuutlikkuse toetades laulu- ja tantsupeoliikumist, samuti anname välja kohalikele loomeisikutele stipendiume, näiteks linnakirjanik, vallakunstnik jne.
- Toetame kultuurilooliste hoonete ning parkide, pühakodade ja pühapaikade korrastamist ning loome soodsa keskkonna usuliste ühenduste dialoogiks teiste kohalike kogukondadega.

Noored vajavad tähelepanu

Lisaks haridusele on noorte jaoks oluline sisukas vaba aja veetmise võimalus ning tugi kohalikes asjades kaasa rääkimisel ja oma seisukoha väljendamisel kogukonnaülestes küsimustes.

- Soodustame erinevate noorte vaba aja tegutsemis- ja enesearenguvõimaluste kättesaadavust (huvikoolid, noortekeskused, noorteühingud, kultuuriühingud, spordiklubid), tagame ea- ja huvikohase noorteinfo kättesaadavuse kõigile noortele.
- Pöörame erilist tähelepanu noortele, kes ei õpi ega tööta, ning anname hoogu nende eneseleidmisele, tagades karjääriteenuste kättesaadavuse ning noorte oma võimalustest teavitamise.
- Tagame igas kohalikus omavalitsuses noorsootööspetsialisti olemasolu, kelle tööülesanneteks on igapäevaselt seista noorte huvide eest ja toetada noorte osalemist erinevates osaluskoogudes, noortevolikogudes ja otsustusprotsessides.

Valdkondadeülene koostöö viib edasi

Hea elukeskkond hõlmab erinevate valdkondade ülest koostööd parimate eneseteostusvõimaluste loomiseks. Mitme valdkonna võimaluste ja vahendite ristumisel saavad sündida uudsed lahendused. Kohalike kultuuritegijate jõustamine toob kogukonda värsket hingamist.

- Toetame ja viime ellu programme, mille keskmes on looming ning loojad avalikus ruumis ja harjumuspärasest keskkonnast väljaspool toimuvad sündmused: pargiluulest kultuuritehaseni.
- Loomes omavalitsustes kultuurielu korraldamise ja toetamise strateegiad, suuremates linnades ka ööelukultuuri põhimõtted.
- Rakendame Tartu kultuuripealinna 2024 koostöömudelit teistes regioonides kultuurielu korraldamisel ja kogukondade liitmisel.
- Toetame ja tunnustame vabatahtlikke kõigis eluvaldkondades, sealhulgas kultuurikorralduses, sotsiaal- ja noorsootöös ning turvalisuse valdkonnas.

Tervena elatud aastad

Esmatasandi arstiabi hoiab hullemast

Just haiguste varajane märkamine võimaldab saada nad ruttu kontrolli alla ja hoida ära hilisemad ja tõsisemad tagajärjed. Seetõttu peab esmatasandi arstiabi olema võrdselt kättesaadav kõigile igas Eestimaa omavalitsuses ja tihedamat koostööd tuleb teha sotsiaal- ja tervishoiuasutuste vahel.

- Toetame ja motiveerime perearste ja -õdesid näiteks tasuta elamispinna, tööruumide või transpordiga. Tagame perearstidele ja -õdedele head töötingimused ja -keskkonna.
- Toetame perearsti- ja õenduskeskuste, samuti õenduskodude loomist ja tegevust. Õenduskeskuste eesmärk on osutada statsionaarseid esmatasandi tervishoiuteenuseid, õenduskodud on alternatiiv hooldekodudele ja suunatud väiksema abivajadusega eakatele.

Ennetus hoiab tervena

Teadlikkus, tervislikud eluviisid, abi halbadest harjumustest ja vaimse tervise häiretest jagusaamiseks, aga ka kukkumisennetus ja kodude kohandamine aitavad hoida ära õnnetusi ja lisada kõigi ellu tervena elatud aastaid.

- Arendame liikumis- ja ennetusprogramme ning tagame vajaliku taristu, sh ka erivajadustega inimestele ligipääsetavad välitrenažöörid.
- Korraldame heaolumeistrite tegevust, kes aitavad eakaid lihtsamate kukkumisohuga töödega nagu lambipirni vahetus või kardinapuu kinnitamine, samas toetame kodude muutmist eakatele ohutumaks.

Väärikas vananemine

Inimesekeskne hoolekanne, alati

Omastehooldus vajab põhjalikke uuendusi, et tagada inimväärne elukvaliteet nii hooldust vajavale kui hooldajale. Omastehooldus ei ole täna tihti vaba valik, vaid möödapääsmatu kohustus, ning abistajad ise võivad sattuda abivajaja rolli, kui riik ei pööra rohkem tähelepanu hoolduskoormuse vähendamisele ning töö- ja pereelu ühildamisele.

- Tagame koostöös riigiga kohalikele omavalitsusele rahalised vahendid hooldajatoetuse tõstmiseks vähemalt alampalgani. Samuti töötame välja ja rahastame asendusteenust, eesmärgiga võimaldada omastehooldajatele puhkust ja toetada nende vaimset tervist.
- Riiklik pension peab vajadusel tagama koha hooldekodus. Võimaldame koostöös riigiga kohalikele omavalitsusele täiendavaid rahalisi vahendid hooldekodukoha maksumuse hüvitamiseks.
- Töötame välja täpsustatud juhendid teenuseosutajatele sotsiaalteenuste osutamiseks.

Parim koht on kodu

Hoolekodudel on oluline roll eakatele väärrika vanaduspõlve tagamise ja omaste hoolduskoormuse jagamisel. Parim koht vanaduspõlve veetmiseks on aga oma kodu, kus on tagatud sobilik keskkond ja vajalikud teenused.

- Vähendame inimeste omaosalust koduteenuste eest tasumisel ja tagame sotsiaalteenuste kättesaadavuse kõigile abivajajatele. Arendame ka uusi teenuseid ja rakendame nii nende väljatöötamisel kui pakkumisel infotehnoloogilisi vahendeid.
- Tagame, et inimeste kodu on ka turvaline paik ja toetame kodukohandusi abivajajatele.

Eakad on kogukonna hinnatud liikmed

Väärikas vananemine tähendab tegevusi, kogukonda, sõpru ja suhtlemist. Tänapäevane omavalitsus julgustab aktiivset pensioniiga läbi erinevate teenuskeskuste, eakate klubide ja eakatele suunatud osalusvõimaluste, sealhulgas läbi hõbemajanduse arengu.

- Rajame seenioride teenusmajad, toetame eakate ühendusi ja klubisid.
- Arendame sotsiaaltransporditeenust nutikate IKT lahenduste abil, et eakad ja erivajadustega inimesed saaksid vabalt liikuma.
- Käivitame hõbemajanduse programme, millega toetame eakaid osutama jõukohaseid teenuseid teistele eakatele ja tagame neile väärtusliku eneseteostuse ja rõõmu ühiskonnaelus osalemisest.

Avatus koostööle

Mitmekesisus on rikkus

Head spetsialistid kogu maailmast on Eestisse oodatud, olgu seda hariduse, IKT, põllumajanduse või hoopis laevaehituse valdkonnas. Migratsioonipoliitika ei saa põhineda hirmudel, Euroopa Liidu liikmelisus on meile väärtus, mitte oht.

- Teeme informatsiooni sisserändajale vajalike peamiste teenuste kohta kättesaadavaks ka erinevates võõrkeeltes, näiteks vene, ukraina, valgevene, läti, gruusia jm vastavalt kohalikele vajadustele.
- Keelelise ja kultuurilise lõimumise programmides rakendame läbi kodanikuühenduste senisest enam vabatahtlikuna tegutsevaid tugisikuid, kes aitavad sisserändajatel paremini mõista meie kultuuri ja kombeid.

Toetused aitavad edasi

Erinevad Euroopa Liidu, Eesti riigi ja kohaliku omavalitsuse toetusmeetmed edendavad kohalikku ettevõtlust ja tööhõivet, kultuurielu ja sotsiaalvaldkonda. Nende võimaluste kasutamine on seda tulemuslikum, mida enam on kaasatud kohalikud ise ja mida parema tasakaalu me saavutame Eesti regioonide vahel.

- Korraldame koos arenduskeskustega kohalikele ettevõtjatele toetuste teemalisi infopäevi ja nõustame taotluste koostamisel kohaliku konkurentsivõime parandamiseks.
- Arvestame Euroopa Liidu toetuste eraldamisel enam regionaalseid vajadusi ja eripärasid, tuginedes omavalitsuste kogemusele ja vastavatele teadusuuringutele ning statistikale.

Koostöö on piirideülene

Kohalike omavalitsuste ja regioonide koostöö toob piiri tagant väärtuslikke kogemusi ja uusi teadmisi. Nii saab iga piirkond paremini leida näo, partnerite võrgustiku ja oma vajadustele sobivad koostöövormid.

- Algatame igas omavalitsuses uusi regionaalseid ja rahvusvahelisi koostööprojekte näiteks sotsiaalse ettevõtluse, kliima- ja energeetika ning hea valitsemise valdkondades.
- Tutvustame oma regionaalarengu ja koostöökogemusi uute partnerlussuhete loomiseks välisriikides.
- Toetame koostöös riigiga omavalitsuste üleseid ja regionaalseid rahvusvahelisi koostööprojekte täiendavate vahenditega.

Turvalisus läbi koostöö

Igäüks saab aidata

Riigikaitstes ja siseturvalisuses on igal riigiasutusel oma roll ja vastutusala, kuid parima tulemuse saavutamise koostöös, kuhu on kaasatud ka inimesed ja ühingud. Peale kuritegevuse võivad olla meile ohuks ka viirused ja valeuudised ning üksteise hoidmiseks peame olema paindlikud.

- Toetame senisest enam abipolitseinike, Kaitseliidu, naabrivalve ja teiste vabatahtlikkudel põhinevate organisatsioonide tegevust, kellel on head sidemed kogukonnaga ja seeläbi võimalus ohtusid ja muresid varakult märgata.
- Korraldame rohkem sisejulgeoleku alaseid koostööõppusi, et harjutada tegutsemist suurõnnetuse või looduskatastroofi korral. Mida rohkem me kogukonnana neis õppustes osaleme, seda läbimõeldum on meie tegevus kriisi korral.

Ulatame politseile abikäe

Kui kaamerapilt viib kiirelt kurjategija tabamisele ning pisirikkumistega tegelevad omavalitsuse ametnikud, jääb politseil rohkem aega tõsiste kuritegude ennetamiseks ja lahendamiseks.

- Ohutuse tagamiseks ja kuritegude kiireks avastamiseks lisame linnadesse ja asulatesse turvakaameraid. Tagame samas, et seadused kaitsevad ka meie õigust privaatsusele.
- Võimestame kohalikke korrakaitseüksuseid, et vähendada PPA koormust pisirikkumistega tegelemisel. Kohaliku omavalitsuse ametnikel on õigus väiksemaid rikkumisi ise lahendada, nõustame ja julgustame omavalitsusi vajadusel nii tegutsema.

Hoiame kõige nõrgemaid

Lapsed, eakad, lapsevankriga vanemad, ratastooliga liikujad ja jalgratturid on liikluses kõige nõrgem ja haavatavam pool, kellele turvalise, mugava ja tervisliku liikumise võimaldamine on meie prioriteet.

- Toetame investeringuid, et kõikides ühistranspordisõlmedes ja ühiskondlikes hoonetes oleks tagatud eakate ja erivajadusega inimeste täielik ligipääs igal aastaajal.
- Algatame taristuplaneerimise ja liikluskorralduse muudatused, mis rakendavad 8/80 printsiipi, seades esimeseks nõrgemate liiklejagruppide vajadused ja vähendavad oluliselt nende vigastusi liikluses.